

Пипков и Форе във взаимен контекст

Екатерина Дочева

Преди време в Националната музикална академия имаше Седмица на камерната музика, посветена на 120-годишнината от рождението на българския композитор Любомир Пипков и 100-годишнината от смъртта на френския – Габриел Форе. Фондация “Арденца” и Академията стоят зад тази идея, а двете основателки на фондацията – пианистката Даниела Дикова и цигуларката Галина Койчева-Мирчева, бяха поканили френския виолончелист Ромен Гариу за концерти и майсторски клас в Академията. Присъствах на един от концертите (20.02), в който тримата изпълниха двете клавирни триа на Пипков и Форе. Във финалната част на вечерта прозвуча и Клавирният квартет на Пипков в изпълнение на Богдан Станев (пиано) и докторантите в Академията Мартина Чанева (цигулка), Виктор Мицев (виола) и Радослав Ненчев (виолончело). Тук ще се спра предимно на трио-ансамбъла, задал висок стандарт в прочита си, който бе впечатляващ в мисленето на двете композиции във вътрешна свързаност, в общия контекст на една епоха – независимо от сериозните им творчески и стилови различия.

Преди 10 години, в зала 6 на НДК, Трио “Арденца” (Дикова, Койчева, Дийн) изнесе концерт с надслов “Пипков в Париж”. И тогава изсвириха триото забележително, заедно с пиеси на Пол Дюка и Надя Буланже. В заглавието на статията ми във вестник “Култура” (2014/20) отново присъства думата “контекст”. Не се притеснявам от повторението – този път е с различен нюанс. Не съм допускала, че по някакъв начин музика на Форе може да се доближи в съзнанието ми до музика на Пипков. Нека припомня, че Форе е починал две години преди пристигането на Пипков в Париж. И неговото клавирно трио е предпоследната му творба, създадена във финалната му житейска година. А за Пипков композицията му е една от началните в изключителния му творчески път. Край и начало се съединяват тук, в програмата на “Арденца” и съпоставянето им е основание за размисли върху

отражението на един общ тонов климат върху музикалните идеи, стилистиката, върху средствата, върху вкусовете, ако щете.

Любомир Пипков пише своето Клавирно трио през 1930 г. От негови сведения (Разговори в Панчарево, записал Иван Хлебаров, Хайни, 2004) триото е изсвирено най-напред в Париж. Българската му премиера се състои на 7 октомври, 1930 г. – на третия авторски концерт на композитора. Свирят го цигуларят Боян Константинов, виолончелистът проф. Иван Цибулка и Пипков на пианото. В последните години Клавирното трио на Пипков интересува и млади изпълнители, привлича ги със специфичните задания на текста, с нестандартния драматичен облик на творбата. Припомням, че триото и операта “Янините девет братя” са създадени всъщност по едно и също време. Пипков замисля операта през 1929 г. и завършва клавира ѝ през 1932. Затова неслучайно основната тема от първата част на триото се среща и в началото на второто действие на операта и това не е единственото сходство. Драматизмът, мистериозната мрачност в първата част на триото и нестандартният за времето маниер на полагане на неравноделния метрум 7/8 в полиметрична ансамблова среда създават различните възможности на прочита и “узаконяват” бушуващият характер на музиката. (Само ще вметна, че при Пипков неравноделният метрум никога не може да се изпълнява и третира според навиците във фолклорната ни традиция. Тъкмо този много съществен драматургичен “темел” не бе усетен, не бе реализиран при изпълнението на клавирния квинтет в края на концерта). При Пипков нищо не е еднозначно. Музиката му в триото наистина може да се сравни с мъртво вълнение. Това е много сложна и за тълкуване, и за звукова реализация музикална тъкан, която Дикова, Койчева-Мирчева и Гариу психологизираха великолепно чрез звука. Чувстват я дълбоко и не се колебаят да “провидят”, да чуют драматичните нотки и във втората вариационна част. Зададе ги Гариу със солото провеждане на песента, после в абсолютно единомислие Галя Койчева продължи в сумрачни багри и двамата сякаш ги нанесоха върху клавирния звук. Изобщо това, което силно въздейства в ансамбъла бе не само общата им звукова философия, но и взаимният им инструментализъм, проявил се в промислен, интимен разговор – често върху специфичната остинатна мотивност в пианото и с внимателно поднесения контраст, които

споменавам като част от драматургичните средства – и много съществената трансформация на звука с потресаващото, дори зловещо “виене” в чело и цигулка. Необикновена, жестока музика! Със сурова кантиленност и бушуваща метрика в неумолим драматизъм на посланието. Нищо не спестиха тези великолепни артисти!

Мислех си, че до този катарзисен прочит на Пипковото трио творбата на Форе ще олекне в романтичната си същност. Оказа се, че съм се лъгала. И че “Арденца” не случайно са го сложили след Пипковата композиция. Различна, но съществуваща ясна болезнена напрегнатост владееше и тази композиция – писана в депресивно състояние от човек, осъзнаващ своето предстоящо оттегляне от света. Напускане. Разбира се, различна стилистика, разчитаща повече на мелодичния ресурс, но също така послужила за “обговаряне” на човешкото страдание. Началната тема на втората част – Андантино разказва спокойно, но заредено с тъга и носталгия за определено човешко състояние. Не случайно е поверена в началото на виолончелото – Гариу я разказа проникновено. Този челист е натурален, естествен музикант – репликира колегите си с най-подходящ маниер, влиза във великолепен тембров и емоционален синхрон с тях. Не е трудно, наистина, защото инструменталната и интелектуална отзивчивост и на Дикова, и на Койчева и най-вече слухът им дава простор на тази, изпълнена с меланхолни настроения и с дълбока изразност игра. Даваш си сметка, че независимо от разликите в почерка двамата композитори някак улавят характера, атмосферата и естетиката на 20-те години на века. По различен начин звучат предчувствията и фактите от живота им (разбира се не могат да се отминат отраженията у Пипков на събитията от двайсетте години в България), но също така се усеща някакъв общ тонов поглед или по-точно общност в излъчването, в характера на творбите, различно метежен, но във всички случаи с постоянство по отношение суровостта на езика, “изкована” от музикантите. Като осъзнато, осмислено звуково обиталище на човешката болка.